

N:o 47.

Ank. till Riksd. kansli den 23 april 1909, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående naturminnesmärkens fredande, lag angående nationalparker och lag innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Genom en den 17 mars 1909 dagtecknad proposition, n:o 102, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till

- 1) lag angående naturminnesmärkens fredande,
- 2) lag angående nationalparker och
- 3) lag innefattande tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Utskottets yttrande.

Ifrågavarande proposition är föranledd af Riksdagens skrifvelse den 13 maj 1904, däruti Riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående de åtgärder, som borde vidtagas för att bereda skydd för vårt lands natur och naturminnesmärken.

Till grund för de i propositionen innefattade lagförslagen ligger ett af särskilda sakkunniga den 4 december 1907 afgifvet betänkande.

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 7 Saml. 46 Häft. (N:o 47.)

Beträffande de synpunkter, som varit bestämmande vid lagförslagens utarbetande, får utskottet hänvisa till de vid propositionen fogade utdrag af statsrådsprotokollet.

Utskottet har vid granskning af de ifrågavarande lagförslagen angående naturminnesmärkens fredande och tillägg till förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof ej funnit anledning att emot dem framställa någon erinran. Endast beträffande en detalj i förslaget till lag om nationalparker har utskottet funnit sig böra föreslå en jämkning.

Enligt 3 § af sistnämnda lagförslag har Konungen tillerkänts befogenhet att för hvarje särskild nationalpark föreskrifva de undantag, som må finnas nödiga, från de i lagförslagets 1 § gifna generella regler för nationalparkens skyddande. Med afseende å dessa bestämmelser har föredragande departementschefen till det vid propositionen i utdrag fogade statsrådsprotokollet anfört följande: »Det af sakkunnige uppgjorda förslaget till lag angående nationalparker innehåller jämte bestämmelser af kriminallags natur äfven åtskilliga förvaltningsföreskrifter, hvilka emellertid äfven indirekt äga sin betydelse i kriminalrättsligt hänseende, då därigenom uppställas vissa undantag från de förbud, hvilkas öfverträdande lagen i regel afser att bestraffa. Då emellertid dessa förvaltningsföreskrifter för att blifva fullt lämpliga måste anpassas efter beskaffenheten hos hvarje särskild nationalpark, samt man utan alltför stor omgång bör kunna ändra dem, där så visar sig erforderligt, har jag, i enlighet med hvad som föreslagits af vissa af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, ansett lämpligast, att desamma borttagas ur lagförslaget och ersättas med ett allmänt bemyndigande för Eders Kungl. Maj:t att i särskildt reglemente för hvarje nationalpark föreskrifva de undantag från lagens förbudsbestämmelser, som finnas nödiga för att möjliggöra nationalparkens ändamålsenliga förvaltning i enlighet med de synpunkter, hvaråt de sakkunniges lagförslag gifvit uttryck.» — Det synes emellertid utskottet, som om med den affattning, 3 § erhållit, den Kungl. Maj:t sålunda gifna befogenhet tillmätts mera snåft än som i vissa fall kan vara förenligt med det med nationalparken åsyftade ändamål. I 4 § af de sakkunnigas förslag hade upptagits ett stadgande af innehåll, att, om viss djurart inom parken nått en för naturlifvets jämvikt störande utveckling, undantag finge meddelas från förbudet mot jakt inom parken. För att tydligt angifva, att dylikt undantag skall kunna meddelas, samt för att i öfrigt Kungl. Maj:t skall med afseende å det till nationalpark afsatta området

kunna taga erforderlig hänsyn till förefallande omständigheter, har utskottet vidtagit en ändring i denna paragraf.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, under förklarande att det i Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition n:o 102 innefattade förslag till lag angående nationalparker icke kunnat i oförändradt skick af Riksdagen bifallas, måtte för sin del antaga följande

Lag angående naturminnesmärkens fredande.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Område eller till fastighet hörande naturföremål, som är af särskildt intresse för kändedomen om landets natur eller på grund af märklig naturbeskaffenhet eljest synes böra för framtiden skyddas, må i den ordning nedan sägs såsom naturminnesmärke fridlysas.

2 §.

Vill någon utverka fridlysning, hvarom i 1 § förmäles, ingifve ansökning därom till Konungens befallningshafvande i det län, där det afsedda området eller föremålet finnes.

Ansökning, som nu sagts, skall innehålla:

- 1) noggrann uppgift om naturminnesmärkets beskaffenhet och läge;
- 2) uppgift å fastighetens ägare samt dem, hvilka där äga nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik rätt;
- 3) förslag till de fridlysningsbestämmelser, som lämpligen böra meddelas;
- 4) förslag till det sätt, hvarpå området eller föremålet bör utmärkas och, där så erfordras, inhägnas.

Vid ansökningen skall, därest den ej framställts af fastighetens ägare, fogas skriftligt medgifvande af denne. Öfvergår fastigheten, sedan ansökningen ingifvits, till annan ägare, vare det ej hinder för ansökningens beviljande. Med afseende å boställe äfvensom fideikommiss eller jord, som innehafves under med fideikommiss jämförliga förhål-

landen eller med ständig besittningsrätt, skall i stället för ägarens medgifvande företes innehafvarens. Begäres å boställe eller jord, som innehafves med ständig besittningsrätt, fridlysning af område eller föremål, hvaröfver innehafvaren icke må förfoga utan tillstånd af vederbörande myndighet, skall medgifvande till fridlysningen företes jämväl från nämnda myndighet.

3 §.

Har ansökning inkommit, såsom i 2 § sägs, förelägge Konungens befallningshafvande genom offentlig kungörelse dem, som mot ansökningen hafva något att erinra, att senast inom två månader från kungörelsens dag sådant hos Konungens befallningshafvande anmäla.

Kungörelse, som nu sagts, skall på sökandens bekostnad ofördröjligen införas i länskungörelserna och tidning inom orten så ock uppläsas i ortens kyrka samt med allmänna posten tillsändas alla kända innehafvare af nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik fastigheten afseende rätt, hvilka icke medgifvit ansökningen. Kostnaden skall af sökanden vid anfordran förskottsvis erläggas.

Emot bestridande, som inom föreskrifven tid framställts af någon, hvilken visar sannolika skäl, att han å fastigheten äger nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik rätt, som uppkommit före ansökningens ingifvande och genom fridlysningsåtgärden skulle lida intrång, må ansökningen ej beviljas, där ej intrånget är att anse såsom oväsentligt.

Underlåter rättsägare, som nu sagts, att göra föreskrifven anmälan, hafve sedan i afseende å fridlysningsåtgärden ingen talan.

Bestrides ansökningen af någon, som enligt 8 § är berättigad att fordra fridlysnings upphäfvande, må fridlysning ej beviljas.

Häftar fastigheten, då ansökningen ingifves, på grund af inteckning eller utmätning eller enligt 11 kap. 2 § jordabalken för fordran, må, där fastigheten sedermera säljes i den ordning, som om utmätt fast egendom är stadgad, innehafvare af dylik fordran, i händelse hans rätt är däraf beroende, påyrka, att fastigheten utbjudes frigjord från den inskränkning i ägarens rätt den begärda fridlysningen må medföra; och varde därvid så förfaret som om nämnda inskränkning utgjorde servitut, för hvilket dagen för ansökningens ingifvande i fastigheten söktes inteckning. Å yrkande, som nu sagts, må ej fästas afseende, därest det ej framställts till auktionsförrättaren före auktionen. Har å fordringsbeviset

tecknats medgifvande till fridlysningen, må yrkande, hvarom ofvan för-
mälts, ej af fordringsägaren framställas.

Tillhör till fridlysning ifrågasatt naturminnesmärke kronan, och
finnes icke veterligen annan rättsägare eller hafva alla kända rättsägare
medgifvit fridlysningen, vare kungörelse, hvarom i denna paragraf stad-
gats, icke nödig.

4 §.

Där så finnes nödigt, må Konungens befallningshafvande i afvaktan
på ansökningens slutliga pröfning förbjuda åtgärd, hvaraf skada kan
tillfogas det uppgifna naturminnesmärket. Dylikt förbud, som kungöres
i den ordning 6 § tredje stycket förmäler men på sökandens bekostnad,
lede dock ej till inskränkning i enskild rätt, som uppkommit innan
fridlysningsansökningen ingifvits, där ej vederbörande rättsägare med-
gifvit fridlysningen.

5 §.

Öfver ansökning, hvarom i 2 § sägs, skall, där ej ansökningen
framställt af vetenskapsakademien eller dess yttrande bifogats, utlåtande
infordras från nämnda akademi; och må ansökningen icke bifallas,
därest icke densamma blifvit af akademien tillstyrkt.

6 §.

Har vetenskapsakademien tillstyrkt ansökningen och möter ej för-
bifall till ansökningen eljest laga hinder, underrätte Konungens befall-
ningshafvande sökanden, att ansökningen kommer att bifallas, därest
naturminnesmärket på sökandens föranstaltande och bekostnad å marken
utmärkes och, där så erfordras, inhägnas enligt de närmare bestäm-
melser Konungens befallningshafvande därvid meddelar.

Sedan styrkt blifvit, att naturminnesmärket på föreskrifvet sätt
utmärkts och inhägnats, varde detsamma af Konungens befallningshaf-
vande förklaradt för fridlyst naturminnesmärke och infördt i det register,
hvarom i 7 § förmäles. Tillika meddele Konungens befallningshafvande
med ledning af hvad i ärendet förekommit de fridlysningsbestämmelser,
som till naturminnesmärkets fredande må finnas nödiga.

Kungörelse om fridlysningen, upptagande nämnda bestämmelser, skall på allmän bekostnad ofördröjligen införas i länskungörelserna och tidning inom orten så ock uppläsas i ortens kyrka samt, där så finnes nödigt, anslås vid naturminnesmärket.

Fullgör sökanden icke hvad i ärendet honom ålagts, eller möter eljest laga hinder för bifall till ansökningen, varde densamma afslagen.

7 §.

Öfver fridlysta naturminnesmärken skall hos Konungens befallningshafvande föras register enligt de närmare bestämmelser, som meddelas af Konungen.

Afskrift af hvad i detta register för hvarje år införts skall inom en månad efter årets utgång insändas till vetenskapsakademien, som äger sammanföra sålunda inkomna uppgifter till ett riksregister öfver naturminnesmärken.

8 §.

Fridlysning, som enligt § 6 meddelats, skall af Konungens befallningshafvande förklaras upphäfd:

om sådant påyrkas af någon, som visar, att han vid tiden för ansökningens ingifvande till fastigheten eller andel däraf ägt bättre rätt än den, hvilken i fridlysningsärendet antagits vara fastighetens ägare eller ägt nyttjanderätt, servitutsrätt eller annan dylik rätt, som, i strid mot hvad i fridlysningsärendet antagits, af fridlysningen lider intrång, hvilket icke är att anse såsom oväsentligt;

om fastigheten utgör fideikommiss eller innehafves under därmed jämförliga förhållanden, samt fridlysningens upphäfvande påyrkas af innehafvare, som icke medgifvit fridlysningen och däraf lider intrång, hvilket icke är att anse såsom oväsentligt, dock att rätt att yrka fridlysningens upphäfvande icke tillkommer innehafvare af fideikommiss, där Konungen medgifvit, att fridlysningen må meddelas med bindande verkan äfven för kommande fideikommissarier;

om fastigheten utgör boställe, och fridlysningens upphäfvande yrkas af boställshafvare, som icke medgifvit fridlysningen och däraf lider intrång, hvilket icke är att anse såsom oväsentligt;

om från vetenskapsakademien företes intyg, att naturminnesmärket till sin naturliga beskaffenhet undergått sådan förändring, att dess bibehållande såsom naturminnesmärke synes ändamålslost; samt

om naturminnesmärket visas vara beläget inom område, hvars expropriation för annat ändamål medgifvits och som icke kan för detta ändamål användas utan att naturminnesmärket skadas, samt fridlysningens upphäfvande begäres af den, som genom expropriationen förvärfvat jorden.

Har vid exekutiv auktion enligt hvad ofvan sagts fastigheten sålts frigjord från den inskränkning i ägarens rätt fridlysningen må medföra, vare, sedan auktionen vunnit laga kraft, fridlysningen att anse såsom upphäfd; åliggande auktionsförrättaren, där auktionen hålles på annat ställe än landskansliet, att om upphäfvandet ofördröjligen underrätta Konungens befallningshafvande.

9 §.

Konungens befallningshafvande må efter vetenskapsakademiens hörande förklara fridlysning upphäfd:

om föreskrifven anordning för naturminnesmärkes utmärkande och inhägnande icke af den, som begärt fridlysningen, behörigen underhålles, samt ej heller vetenskapsakademien eller annan hos Konungens befallningshafvande anmält sig villig att verkställa nödiga underhållsarbeten; samt

om naturminnesmärket finnes förhindra eller afsevärdt försvåra företag af större allmän eller enskild nytta.

10 §.

Har Konungens befallningshafvande meddelat beslut, hvarigenom fridlysning förklarats upphäfd, varde kungörelse om beslutet införd i länskungörelserna och uppläst i ortens kyrka.

Sedan laga kraft åkommit beslut, hvarigenom fridlysning upphäfts, eller auktion hvarom i 8 § förmåles, varde minnesmärket ur registret affördt samt underrättelse därom ofördröjligen tillsänd vetenskapsakademien.

Har fridlysning upphäfts af annan anledning än att naturminnesmärket till sin naturliga beskaffenhet undergått förändring, må åtgärd, hvarigenom skada tillfogas naturminnesmärket, ej vidtagas, förr än vetenskapsakademien låtit å området utföra den vetenskapliga undersökning, som må finnas önskelig; dock att hvad sålunda stadgats icke skall gälla efter det sex veckor förflutit från det beslutet om fridlysningens upphäfvande eller, i fall, som afses i 8 § sista stycket, där omförmälda auktion vann laga kraft.

11 §.

Finnes beträffande sällsynt djur, hvars fångande eller dödande icke är att hänföra till jakt eller fiske, eller beträffande sällsynt växt önskligt, att utan fullständig fridlysning, som ofvan sägs, förbud meddelas för en hvar att å område, hvartill han ej har äganderätt, eller nyttjanderätt, afsiktligt borttaga eller skada sådant naturföremål, äge Konungens befallningshafvande på framställning af vetenskapsakademien meddela dylikt förbud. Förbud, hvarom nu sagts, kungöres i den ordning, som i 6 § tredje stycket förmäles, och antecknas i det i 7 § omförmälda register.

12 §.

För vetenskapliga forskningar må af vetenskapsakademien medgifvas undantag från fridlysningsbestämmelse, meddelad enligt denna lag, åliggande dock akademien att om sådant medgifvande underrätta vederbörande Konungens befallningshafvande.

13 §.

För område, som genom märklig naturbeskaffenhet eller naturskönhet är af särskildt intresse, må Konungens befallningshafvande, i den mån sådant finnes lämpligt, förbjuda att i det fria annorledes än å byggnad, däri människor bo eller affär är inhyst, i annonseringssyfte uppsättes eller anbringas tafla, plakat, inskrift eller annan störande anordning. Förbud, som nu sagts, skall anses innefatta jämväl förbud mot åtgärder för vidmakthållande af dylik anordning, hvilken vidtagits, innan förbudet trädte i kraft.

Kungörelse om förbudet skall på allmän bekostnad införas i länskungörelserna och tidning inom orten så ock uppläsas i ortens kyrka.

14 §.

Öfverträder någon utan sådant medgifvande, som i 12 § sägs, hvad i enlighet med denna lag till naturminnesmärkes fredande stadgats och kungjorts, eller skadas naturminnesmärke i strid mot hvad i 10 § tredje stycket sägs, eller bryter någon mot förbud, som i 11 § sägs, eller mot förbud meddeladt enligt 13 §, vare straffet böter från och med fem till och med ett tusen kronor.

Dömes någon till ansvar för öfverträdelse af enligt 13 § meddeladt förbud, varde tillika förelagd att inom viss tid borttaga den störande anordningen vid äfventyr att sådant eljest må på hans bekostnad genom kronobetjäningens försorg fullgöras.

15 §.

Allmän åklagare åligger att åtala förseelse, hvarom i 14 § förmäles. I öfrigt äge enhvar rättighet att anställa åtal för sådan förseelse: gifve dock sin talan allmän åklagare tillkänna så tidigt, att denne må kunna öfvervara målets utförande.

16 §.

Af böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalla två tredjedelar åklagaren och en tredjedel vetenskapsakademiens naturskyddskassa.

Finnes särskild angifvare, tage han hälften af åklagarens andel.

Brister tillgång till gäldande af böter, som nu sagts, förvandlas de enligt allmän strafflag.

17 §.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i fråga, som i denna lag afses, må klagan hos Konungen i vederbörande statsdepartement föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad. Mot beslut, hvarigenom begärd fridlysning vägrats eller fridlysning upphäfts, så ock mot beslut, hvarigenom ansökan om förbud enligt 4 § afslagits eller sådant förbud upphäfts, må klagan föras af vetenskapsakademien jämväl i fall, där akademien ej själf sökt fridlysningen eller förbudet.

Har genom beslutet fridlysning meddelats eller förbud enligt 4, 11 eller 13 § utfärdats, lände beslutet till efterrättelse utan hinder däraf, att detsamma öfverklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1910.

Lag angående nationalparker.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Har kronan tillhörigt område blifvit afsatt till nationalpark, skall därinom med nedannämnda undantag vara förbjudet:

att förstöra eller skada fast naturföremål eller ytbildning så ock bearbeta mineralfyndighet eller bortföra mineral;

att fälla eller skada växande träd eller borttaga växter eller växtdelar af annan beskaffenhet än bär, som användas till omedelbar förtäring;

att jaga, fånga eller afsiktligt döda djur af hvad slag det vara må, då det ej sker till försvar mot angrepp å person eller egendom, så ock att från ort till annan föra dödadt eller fångadt djur eller att skada eller bortföra ägg, rom eller bo;

att medföra hund;

att uppföra byggnad eller stadigvarande bostad, verkställa odling eller beta kreatur; samt

att i annonseringssyfte uppsätta eller anbringa tafla, plakat, inskrift eller annan störande anordning.

2 §.

Hvad i 1 § stadgats skall ej leda till inskränkning i enskild rätt, som må vara uppkommen, då området afsättes till nationalpark, eller i de rättigheter till bete, skogsfång, jakt och fiske, som äro lapparna medgifna, dock att jakt å björn ej må äga rum. Ej heller vare lapparna förvägradt att medföra de för deras renhjordars bevakning nödiga hundar.

3 §.

Med afseende å hvarje särskild nationalpark må Konungen i särskildt reglemente föreskrifva de undantag från hvad i 1 § stadgats, som må finnas nödiga för parkens bevakning och skyddande mot fara, för vetenskapliga forskningar samt

3 §.

Med afseende å hvarje särskild nationalpark må Konungen i särskildt reglemente föreskrifva de undantag från hvad i 1 § stadgats, som må finnas nödiga för parkens bevakning och skyddande mot fara, för vetenskapliga forskningar, för

(Kungl. Maj:ts förslag.)

för resors underlättande och resandes härbergerande *så ock för tillgodogörande af det fiske*, som pröfvas utan olägenhet kunna medgifvas.

(Utskottets förslag.)

resors underlättande och resandes härbergerande *samt för utöfvande af den jakt och det fiske*, som pröfvas utan olägenhet kunna medgifvas, *så ock för annat ändamål, som är förenligt med det med nationalparken afsedda syfte.*

4 §.

Där så finnes lämpligt, må Konungen meddela förbud mot nationalparks beträdande, dock att redan uppkommen enskild rätt härigenom icke må kränkas; skolande förbudet ej heller äga tillämpning mot lapparna.

5 §.

Öfverträdelse af denna lag eller i enlighet därmed utfärdadt förbud straffas med böter från och med fem till och med ett tusen kronor.

6 §.

Löper hund lös inom nationalpark, vare den förverkad till upp-tagaren.

7 §.

Allmän åklagare åligger att åtala öfverträdelse, hvarom i 5 § förmåles.

I öfrigt äge enhvar rättighet att anställa åtal för sådan öfverträdelse; gifve dock sin talan allmän åklagare tillkänna så tidigt, att denne må kunna öfvervara målets utförande.

8 §.

Af böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalle två tredjedelar åklagaren och en tredjedel nationalparkens kassa.

Finnes särskild angifvare, tage han hälften af åklagarens andel.

Brister tillgång till gäldande af böter, som nu sagts, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1910.

Lag innefattande tillägg till kungl. förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof.

Häri genom förordnas som följer.

Där Konungen finner jordområde, som enskild man, menighet eller inrättning tillhör, på grund af synnerligen märklig naturbeskaffenhet böra såsom naturminnesmärke afsättas och för detta ändamål af ägaren afstås till kronan, skall hvad i förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof stadgas äga motsvarande tillämpning.

Samma lag vare, där Konungen förordnar, att enskild man, menighet eller inrättning tillhörande servituts- eller nyttjanderätt, som må vara medgifven å till nationalpark afsatt område, skall upphöra.

Fråga om jords afstående, enligt hvad här ofvan i första stycket sägs, må väckas endast af vetenskapsakademien.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1910.

Stockholm den 23 april 1909.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Herr *Fahlén* har anhållit få här antecknadt, att han icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet.
